

Fa mig segle de la mort de l'escriptor H. G. Wells i un de la publicació de 'L'illa del doctor Moreau', portada fa poc, un cop més, al cinema. En les seves obres l'autor manifesta un gran temor pel paper dels científics i per l'impacte dels descobriments.

Els temors de Wells

Edward Prendick, el naufrag que arriba casualment a la sinistra illa del doctor Moreau, atreu l'atenció del científic quan li explica que havia estudiat biologia al Royal College i que havia fet recerques sota la direcció de Huxley. Aquest detall sembla indicar que Prendick és un alter ego de Herbert George Wells, l'autor de la novel·la. Wells va estudiar ciències a l'escola del barri londinenc de South Kensington i va tenir de professor de biologia T. H. Huxley, amic de Darwin i gran difusor de la seva teoria de l'evolució.

La casualitat —o la visió comercial— ha volgut que enguany, que fa mig segle de la mort de H. G. Wells s'hagi estrenat una nova versió cinematogràfica de *L'illa del doctor Moreau*, escrita fa un segle. Totes les coincidències conformen una bona excusa per acostar-nos a la visió que Wells oferí de la ciència en les seves novel·les.

Wells va néixer a Bromley (Kent) al 1866 —fa, doncs, cent trenta anys justos—. De família modesta, una beca li permeté d'estudiar biologia. Poc després s'havia de convertir en el primer novel·lista anglès graduat en ciències. Però, si va triar ciències per interès intel·lectual, va arribar a la literatura per casualitat. Es dedicà a l'ensenyament fins que una malaltia crònica —i, segons sembla, una entrada poc ortodoxa d'un alumne durant un partit de futbol— el va obligar a buscar-se una feina més tranquil·la.

Curiosament, el primer científic-novel·lista anglès va ser també un dels més crítics amb la ciència. El seu primer gran èxit va ser *La màquina del temps*, publicada al 1895. És aquí que Wells comença a crear uns personatges caracterís-

H. G. Wells. Un novel·lista científic.

Wells crea uns personatges característics: científics optimistes i ambiciosos sobre les possibilitats de la recerca.

tics: científics optimistes sobre les possibilitats de la seva recerca i ambiciosos en els resultats, però sempre amb uns efectes desastrosos o, si més no, ben accidentats.

Ja el primer protagonista, el viatger del temps, viu les paradoxes del progrés. Viatja per conèixer com serà el món futur i es troba que, lluny de les usuals utopies, la societat ha caminat més aviat com un cranc. Després de suportar l'excepticisme dels seus amics respecte a

l'invent, el viatger arriba a l'any 802701. Podríem pensar que anant tan enllà s'hauria de trobar amb uns avenços extraordinaris. Però el que veu és més aviat una societat poc amant de la cultura, que es preocupa més del menjar i la diversió que no pas dels llibres polsosos que malconserva. Aquests éssers són els anomenats "elois", però Wells també presenta els altres pobladors de la Terra: els "morlocks". Aquests viuen sota terra i són els que identifica amb la tecnologia.

Acabats de sortir de l'era victoriana i amb unes conseqüències socials de la revolució industrial tan ben plasmades per Dickens, no és estrany que Wells, tot i ser científic, mostrés una imatge de la tecnologia més aviat fosca i inhumana. I tampoc no és estrany que en la segona gran novel·la, *L'illa del doctor Moreau* (1896), tornés en certa manera als mites de Faust i de Frankenstein. La novel·la de Mary Shelley havia nascut del temor per tot allò que havia derivat de la revolució científica i del poder dels investigadors. Wells ens presenta ara el doctor Moreau, que també juga amb els éssers vius.

Moreau, que havia hagut de fugir d'Anglaterra per experiments no gaire ètics, aprofita els seus dots de cirurgià per realitzar transplants que fan sorgir noves i estranyes espècies. I no sols es canvia el físic, sinó també el comportament. Si bé Prendick més aviat se n'esgarrifa, Moreau explica que ha dut les recerques per allà on elles mateixes el guiaven. Tal com diu: "L'estudi de la natura fa que un home tingui tan pocs remordiments com la natura mateixa". És a dir, si la natura crea a vegades monstres i fa tantes proves, per què no en pot

fer el científic? Com Frankenstein, Moreau juga a ser un déu que crea.

La versió cinematogràfica té un Moreau de luxe: Marlon Brando (al 1932 va ser Charles Laughton). I si bé la pel·lícula és fidel a l'esperit de Wells, també es pren moltes llibertats. Entre aquestes hi ha la de situar els fets en la nostra època i, per tant, d'afegir-hi elements tecnocientífics innovadors —la ciència no sols modifica el present, també altera les visions del passat—. Així, Moreau ja no utilitza només la cirurgia, sinó les noves tècniques de l'enginyeria genètica. I a més és un científic reconegut: havia rebut, abans de desaparèixer d'Anglaterra, el Nobel, un guardó inexistent quan Wells va escriure la novel·la.

La novel·la —i la pel·lícula— són una reflexió, entre més aspectes, sobre l'evolució de les espècies i les arrels animals de l'home. Moreau també és el científic sense escrúpols, que no es preocupa del patiment dels seus animals. Ni tampoc de les conseqüències dels seus treballs. En això s'assembla a uns altres personatges de Wells, com el de *L'home invisible* (1897) o el Cavor d'*Els primers homes a la Lluna* (1901). Potser comencen els seus treballs per simple ànsia intel·lectual, però aviat els apliquen a obtenir poder, diners o fama, sense que els preocupin els efectes nocius. Així ho deien els investigadors de la narració curta "El nou accelerador", publicada en un recull al 1903: "Com totes les drogues potents l'accelerador serà susceptible d'abús. Però Gilborne i jo (...) hem arribat a la conclusió que és un problema que afecta exclusivament la jurisprudència mèdica i que és al marge de la nostra competència. Fabricarem i vendrem l'accelerador i, pel que a fa a les conseqüències..., ja veurem".

Wells no va ser sempre tan pessimista sobre els avenços científics. Al 1901 també va publicar *Anticipacions*, que l'entusiasme del públic va batejar de Senyor Futur. Extrapolant les tendències del moment —no oblidem que ens trobem en uns anys de canvis espectaculars— proposa una sèrie de grans invents i el sorgiment d'una elit científica altruista, conscient dels pe-

Fotograma de 'L'illa del doctor Moreau'. El metge aprofita els seus dots de cirurgia per realitzar transplantaments que fan sorgir noves i estranyes espècies.

rills dels avenços i capaç de controlar-los per obtenir-ne només beneficis per a la societat.

Però les utopies positives de Wells semblen més aviat una qüestió de màrqueting i d'imatge pública que no pas de convenciment. A *The World Set Free* (1914) Wells anticipa el poder destructor de l'àtom, però també els dilemes del científic que dubta entre fer conèixer el seu descobriment o no.

Tant amb l'àtom com amb el dilema, Wells s'anticipava més de vint anys a la tècnica i a l'ètica de la bomba atòmica. Ara, en Wells els temes científics, tot i una certa versemblança, són l'excusa per a fer especulacions sociològiques sobre l'impacte de la recerca. La ciència-ficció de Wells no interessa tant per comprovar-ne la correcció tècnica com per la seva visió de la societat i del seu futur.

Tot i el seu valor per a totes les edats, Wells es veu relegat sovint a col·leccions juvenils. En català tenim *La màquina del temps* i *Els*

primers homes a la Lluna, a Empúries, i *L'illa del doctor Moreau* i *L'home invisible*, a la Magrana. També hi ha *El país dels cecs*, publicada pel Consorci Editorial Valenciana al 1987, i *La guerra dels móns*, que va editar al 1986 Pleniluni, ja desapareguda.

La tecnologia va amplificar alguns dels temors de Wells. La ràdio va servir perquè Orson Welles espantés els EUA amb una versió trepidant sobre la presumpta invasió dels marcians. La por del nazisme devia trobar vàlvula de sortida en la ficció extraterrestre. Però més que no témer la tecnologia, potser Wells feia com Prendick. Quan aquest mira els humans, li torna el terror viscut a l'illa de Moreau, perquè no en veu cap que presenti l'encalmada autoritat d'una ànima enraonada. En definitiva, el que ens ha de fer por és la forma com els humans apliquen el coneixement i no pas el coneixement mateix.

Xavier Duran